

V nieuwsbrief verzetsmuseum

Inhoudsopgave

- **Kindermuseum: Nu of Nooit!**
- **Tentoonstelling**
Elke dag een draadje...
Borduren in gevangenschap
- **Ab Klink houdt**
Anton de Kom-lezing
- **Vriend Berthold Gersons:**
de waarde van een
afscheidscadeau
- **Aanwinst voor de collectie:**
poppenkleertjes uit het kamp

(foto VMA/IG. Mensink)

Kindermuseum: Nu of Nooit!

“Er moet nu een grote slag in de fondsenwerving voor het kindermuseum worden gemaakt!”

zegt directeur Liesbeth van der Horst met klem. *“We doen een dringend beroep op iedereen die het belangrijk vindt dat het kindermuseum er komt om nu een extra bijdrage te leveren. We staan voor het go no-go-moment en het tekort is nu nog te groot om een positieve beslissing te nemen.”* Op het terras voor het museum vertellen Liesbeth van der Horst en bestuursvoorzitter Hans Blom de redactie van de Nieuwsbrief wat de stand van zaken is.

Liesbeth: “Het is veel gedoe geweest, maar recent heeft de Raad van State een verzoek tot opschorting van de bestemmingsplanwijziging die onze verbouwing mogelijk maakt, afgewezen. Daardoor kon ook de omgevingsgunning - vroeger heette dat een bouwvergunning - worden aangevraagd. Waarschijnlijk zal de bouw dit najaar kunnen starten, maar door de

economische crisis is de fondsenwerving gestagneerd. Door diverse termijngebonden subsidies kunnen we ons ook eigenlijk geen langdurig uitstel meer veroorloven. Er moet nu dus een grote slag worden gemaakt.”

Hans: “Ik hoop echt dat we benodigde steun krijgen. Ik acht het kindermuseum van groot belang, juist in deze tijd. In onze

samenleving worden onze waarden en normen vaak aan de ervaringen in de oorlog gespiegeld. Daarom moeten jongeren weten wat er is gebeurd. Nu de generatie van de directbetrokkenen wegvalt is dat des te meer van belang. En het is ook van belang dat die kennis op jonge leeftijd wordt opgedaan.”

Hoe veel is er nodig?

Hans: “Op dit moment lopen er nog diverse aanvragen. We rekenen nog op enkele grote bijdragen en hebben dan nog zo’n 500.000 euro te overbruggen. Ook daarover zijn we met enkele partijen in gesprek. Maar we mogen ons niet rijk rekenen zonder stevige basis, en dat is de reden waarom we nu een beroep doen op onze vrienden. Als al onze 1400 donateurs

(vervolg voorpagina)

vijftig of honderd euro overmaken is dat bij elkaar een ton en dat kan het verschil uitmaken."

Liesbeth, kun je al vertellen hoe het museum eruit gaat zien?

"Het gebouw is nu tot in de kleinste details ontworpen. Het was heel leuk om daaraan te werken. De samenwerking met architect Hans Ruijsseenaars en zijn mensen is heel prettig verlopen. Het is heel mooi geworden. De architect vond het belangrijk dat er na de lange daglichtloze route door het museum een 'lichtmoment' is bij binnenkomst in het kindermuseum. De verdieping – met de ontvangstruimte voor groepen, kantoren en ruimte voor de museumdocenten – is sowieso heel licht door glaswanden en bovenlichten. Het dak wordt begroeid."

Schets van het kindermuseum ontworpen door architect Hans Ruijsseenaars.

En de museumruimte zelf?

"We hebben vastgesteld dat de verhalen van vier kinderen centraal komen te staan: een Joods kind, een NSB-kind, een kind dat te maken krijgt met verzet, en een kind uit een doorsnee gezin dat te maken krijgt met schaarste en dwangarbeid. De jonge bezoekers raken echt betrokken bij hun ervaringen."

Hoe heb je het hele proces tot nu toe ervaren?

"Nou, als lastig. Je hebt drie trajecten: dat van de bouw en de vergunningen, van de fondsenwerving en van de ontwikkeling van de inhoud. Je moet ze onafhankelijk van elkaar laten lopen, maar ze hangen wel samen. Een kink in de kabel in het ene traject heeft direct consequenties voor de andere trajecten. Daarbij komt dat het bij de juridisch procedures onzeker is hoe lang ze gaan duren. Je moet voortdurend goochelen met allerlei scenario's. Doordat we te maken hadden met nieuwe wetgeving – zowel voor het bestemmingsplan als voor de bouwvergunning – waren en zijn sommige zaken helemaal onvoorspelbaar. Het is dan echt moeilijk om grip te krijgen. Ook nu is er niets helemaal zeker: bouwen dit najaar, open in april 2013. Het is gebaseerd op *waarschijnlijke* scenario's. Een leuke kant is wel dat ik behoorlijk thuis ben geraakt in de politieke en juridische procedures."

Een laatste vraag voor Hans Blom: wat wil je de lezers van de Nieuwsbrief als laatste meegeven?

"Dat hun bijdrage écht belangrijk is. En ook hun suggesties voor bijdragen. Het is nu of nooit voor een kindermuseum waardoor veel meer kinderen iets leren over de oorlog, wat ook relevant is voor de dag van vandaag. Ik ben nu ruim jaar voorzitter en ik ben als relatieve buitenstaander zeer onder de indruk geraakt van wat er in het museum met zeer beperkte middelen, met een kleine staf en veel uitstekende vrijwilligers wordt neergezet. Bijdragen aan het Verzetmuseum worden echt optimaal besteed, en dat kindermuseum moet er komen."

Bijdragen op banknummer 1115 50 939

Wally van Hall. Bankier van het verzet

Wegens succes verlengd tot en met 9 oktober 2011

Bezoek ook de speciale website www.walravenvanhall.nl

Ab Klink houdt Anton de Kom-lezing

Voormalige CDA-minister Ab Klink houdt op 30 juni 2011 de jaarlijkse Anton de Kom-lezing. Het is de tiende keer dat het Verzetmuseum en Art.1 deze lezing organiseren over de strijd tegen intolerantie en discriminatie in heden en verleden. In zijn lezing, getiteld *Artikel 1 van de grondwet: een cultuurscheppende bepaling?* zal Klink ingaan op de invloed van het gelijkheidsbeginsel en het discriminatieverbod op de heersende normen en waarden, de dynamische wisselwerking tussen die twee elementen, en wat dit ons leert over de relatie tussen de grondwet en de (rechts)cultuur.

30 juni, aanvang 19.30 uur (zaal open 19.00 uur). Entree: gratis voor Vrienden van het museum, en voor lezers van Trouw (voor anderen 5 euro). Reserveren via telefoon 020 - 620 25 35 (kantooruren) of e-mail lezingen@verzetmuseum.org

Expo & Lezing

Tentoonstelling

Elke dag een draadje...

Zakdoekje

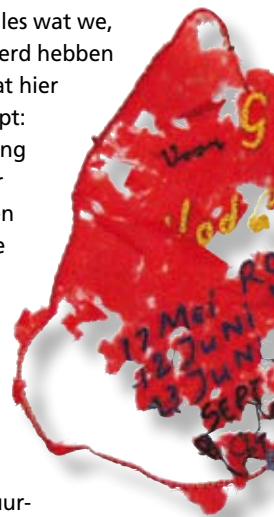
De Limburgse zanger Gé Reinders opende op 9 juni de tentoonstelling *Elke dag een draadje...* met twee liedjes over zijn moeder. Hij ontdekte na haar dood een half vergaan zakdoekje waarop zij een beknopt dossier over haar verzwegen gevangenschap tijdens de oorlog had geborduurd. Reinders vertelt over de zakdoek: "Alles wat we, onafgesproken, geprobeerd hebben samen te verstoppen staat hier in een paar regels en roept: 'Zie je wel!'." Reinders ging op zoek en schreef onder de titel *Het zakdoekje* een boek over wat hij over de oorlogservaringen van zijn moeder te weten kwam.

Het zakdoekje van Reinders moeder, Grada van Horen, is één van de vele geëxposeerde borduurwerken in de tentoonstelling. Grada, betrokken bij de georganiseerde hulp aan onderduikers, legde na haar arrestatie de route af van vele verzetsvrouwen. Ze zat eerst vast in enkele gevangenissen, werd overgebracht naar de vrouwenafdeling van Kamp Vught en – toen Vught na Dolle Dinsdag werd ontruimd – naar het beruchte vrouwenconcentratiekamp Ravensbrück. Voor Grada volgde na Ravensbrück nog Kamp Dachau bij München.

Houvast en kleur

Vrouwen in gevangenschap deden veel moeite om te kunnen borduren. Ze stalen naalden van bewakers en scheurden lappen van lakens. Borduurdraadjes werden uit kledingstukken gepeuterd. De vrouwen maakten de borduurwerken voor zichzelf en voor elkaar. Ook werden er vaak met naald en draad feiten vastgelegd voor later. Textiel blijft in slechte omstandigheden beter behouden dan papier.

Borduren was voor de vrouwen een uitlaatklep, het bood houvast en het gaf kleur aan het grauwe bestaan. "De les die ik geleerd heb" schreef Henriette Roosenburg over haar gevangenschap in Duitsland, "is dat mensen het leven kunnen houden onder afschuwelijke omstandigheden als ze iets buiten henzelf kunnen vinden om zich op te concentreren - zelfs al is dat maar een armzalig stukje katoen"

Borduren in gevangenschap 1940-1945

Niet onder alle omstandigheden was het mogelijk te borduren en lang niet alle borduurwerken zijn bewaard. Maar het is opmerkelijk hoe veel er bewaard is gebleven. Veel borduurwerken in de tentoonstelling zijn afkomstig uit de strafgevangenis in Scheveningen, het Oranje Hotel. Hier borduurden de vrouwen tafelkleden voor de Duitse bewaaksters. "We drukten dan naalden achterover, zodat we voor onszelf konden borduren op een stuk afgescheurd laken."

Voor het leven in gevangenschap werd in het Oranjehotel afgebeeld, soms in hele beeldverhalen.

Het zakdoekje van Grada van Horen. (Collectie Gé Reinders)

Vught en Haaren

In kamp Vught moesten de vrouwen hard werken en was er minder tijd voor het borduurwerk, maar anders dan in de gevangenis trokken de vrouwen hier samen op en steunden ze elkaar. Het Rode Kruis stuurde voedselpakketten,

Hoofddoek met veertig geborduurde handtekeningen uit Kamp Vught. In het midden het kampnummer van de maakster Willy Slaakweg, met de rode driehoek van de politieke gevangenen en de data van haar gevangenschap. (Collectie NMKV)

waarin ook rode hoofddoeken zaten. Hierop werden handtekeningen geborduurd van kampgenoten ter herinnering aan elkaar.

Nederlandse verzetsvrouwen kwamen ook wel terecht in Haaren, een gijzelaarskamp met een afdeling voor politieke gevangenen. Hier was contact met de medegevangenen mogelijk via de 'gangloper', de gevangene die het eten bezorgde in de cellen. Ook werden met bedspijlen gaten in de muren gemaakt, waardoor naalden en draden werden uitgewisseld.

WC-muntjes

De meeste borduurwerken uit Duitse gevangenschap komen uit de Agfa-fabriek die onder Kamp Dachau viel. Hier waren de

Boekenlegger geborduurd door Aukje Wagemaker in 'het Oranjehotel' in Scheveningen. (Collectie VMA)

commandanten relatief mild voor vrouwen; zij hoefden niet vaak op appèl te staan en ze werden weinig geslagen. De vrouwen sliepen in een appartementencomplex en hadden 's avonds tijd om te borduren. Muntjes om in de fabriek naar het toilet te gaan, werden verwerkt in geborduurde cadeautjes voor elkaar.

Nederlands-Indië

Ook in de Japanse kampen in Nederlands-Indië is veel geborduurd. In het begin waren de interneringskampen voor vrouwen en kinderen vaak afgesloten woonwijken. Materiaal om te handwerken was nog voorhanden. Soms moesten de vrouwen sokken stoppen of uniformen herstellen van de Japanners. Ook zo kwamen ze aan borduurmateriaal. De vrouwen maakten zelf kleding, huisraad en cadeautjes om het gezinsleven geïmproviseerd voort te zetten. Ze beeldden in hun borduurwerk opmerkelijk vaak typisch Nederlandse symbolen af.

De drie samenstellers van de tentoonstelling, Karin Rietbroek en de stagiaires Lizzy von Wolzogen Kühr en Stefanie Al, aan het werk tijdens de opbouw van Elke dag een draadje... (foto: VMA/G. Mensink)

Elke dag een draadje... toont talloze borduurwerken, geeft een beeld van de omstandigheden waarin die tot stand kwamen en vertelt de aangrijpende verhalen van vele maaksters.

De tentoonstelling is mede mogelijk gemaakt dankzij de steun van M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting en het Nationaal Fonds voor Vrijheid en Veteranenzorg.

Elke dag een draadje...
Borduren in gevangenschap 1940-1945
Vanaf 10 juni 2011 geopend voor publiek.

Aanwinst voor de Collectie: poppenkleertjes uit het kamp

Op 9 maart 1942 was de Japanse bezetting van Nederlands-Indië een feit. Marijke Groenhoff was toen 11 jaar, en woonde in Soerabaja op Oost Java, waar haar vader als apotheker werkte. Aanvankelijk werden de Europeanen in een afgeschermd wijk geconcentreerd; vanaf oktober 1943 werden Marijke en haar moeder naar kamp 9, bij Ambarawa, midden-Java gestuurd. In dit kamp, voorheen een katholieke Normaalschool met internaat, heeft Marijke de mooiste kleertjes voor haar pop gemaakt. "Ik heb voor de oorlog al leren haken en breien; in het kamp ben ik meer gaan naaien en borduren."

De lapjes waren inventief 'georganiseerd': het dekontje was van een stukje flanellen pyjama, het broekje van een zakdoek. "Die gapten we bij de was, als niemand keek". Voor de uitgebreide en modebewuste garderobe van de minikleertjes maakte Marijke een kastje van karton.

Het gebeurt zelden dat een nieuwe aanwinst direct kan worden geëxposeerd, maar poppenkleertjes van Marijke Groenhoff kregen een plek in de tentoonstelling *Elke dag een draadje...*

Vriend Berthold Gersons

De waarde van een afscheidscadeau

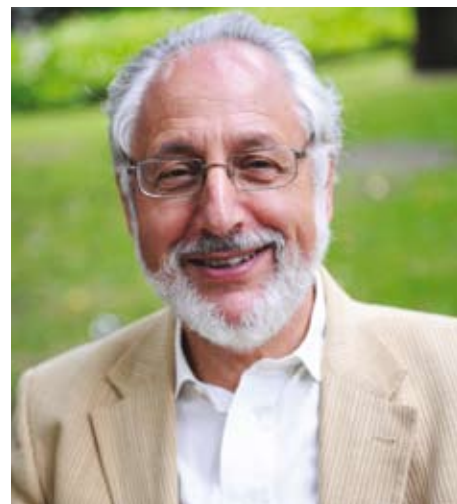
Berthold Gersons is emeritus hoogleraar psychiatrie verbonden aan het Academisch Medisch Centrum in Amsterdam en Centrum '45.

Toen Berthold Gersons vorig jaar met pensioen ging, had hij een overdachte cadeau-wens. Geen boeken, cd's of andere materie, maar een donatie voor het kindermuseum. "Mijn familie en vrienden vonden dit een mooi idee. Zo konden we gezamenlijk iets van waarde betekenen."

En waarom juist dit goede doel? Gersons vertelt: "Omdat ik me al lang betrokken voel bij het Verzetsmuseum. Wat niet wil zeggen dat ik er vaak kom, hoor. Mijn familie is grotendeels vermoord in de Holocaust, maar ik wilde niet altijd bezig zijn met die oorlog. Nu ik ouder word, merk ik dat het thema belangrijker voor

mij wordt. Het Verzetsmuseum staat op de plek waar het allemaal is gebeurd. Dat kan mij scherp raken. Opeens besef je dat het dezelfde straten, dezelfde pleinen zijn."

"Als psychiater op het gebied van trauma's weet ik dat iedere ouder voor zijn kind een veilige omgeving wil hebben. Maar kun je alle risico's uitsluiten? Nee. Sterker nog, dat wil je ook niet. Je moet juist leren met gevaar om te gaan! In een breder verband getrokken, is dat misschien wat ik hoop dat het kindermuseum gaat doen. Dat het kinderen leert het gevaar in een samenleving te herkennen. Onze welvaart werkt soms verblindend, maar verkeerde

machten en intolerante ontwikkelingen kunnen altijd opspelen. Die moet je leren onderscheiden. Om je er dan tegen te kunnen verzetten."

Vul de bon in en stuur deze, zonder postzegel, naar: Stichting Vrienden en Vriendinnen van het Verzetsmuseum, Antwoordnummer 10826, 1000 RA Amsterdam of lever de bon in bij de balie van het museum, Plantage Kerklaan 61. Het museum is open di t/m vr 10.00-17.00 en za t/m ma 11.00-17.00 uur.

Ja, ik word Vriend(in) van het Verzetsmuseum!

Ik steun de Vrienden met een jaarlijks bedrag van (minimaal € 15,-)

Als bedrijf met een jaarlijkse bijdrage van (minimaal € 250,-)

naam.....geboortjaar.....(m/v).

adres.....

postcode + woonplaats.....

naam bedrijf.....handtekening

